

posebej zdaj vredna premišljanja za bodočnost in docela se strinjam s končnim stavkom v oceni, ki jo je o tej knjigi gospé Katje Sturm-Schnablove napisal Tone Pretnar v ljubljanskem Dnevniku 16. oktobra 1991 in ki pravi, »da je predstavljena korespondenca res knjiga kakršne nam treba«.

Zoran Konstantinović

Daroko Darovec, Pregled zgodovine Istre. Koper : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko in Primorske novice, 1992. 88 strani. (Knjižnica Annales)

Avtor je tekst, ki je izšel v knjižni obliki, predtem objavljaval v Primorskih novicah. Veliko zanimanje je spodbudilo izid podlistka tudi v knjižni obliki. Knjižica je seveda zanimiv poskus celotnega prikaza zgodovine Istre. Ta pa je zelo razgibana in bogata. Bogastvo te zgodovine in njenega proučevanja je moč videti tudi v obsežnem pregledu literature, ki jo je avtor uporabil pri svojem delu.

Darovec začenja svoj tekst s kratkim prikazom zgodovinskega o Istri. V svojem delu je lahko Darovec prikazal le nekatere značilnosti v razvoju Istre, ki so njena posebnost oz. so imele največji vpliv na njen nadaljni razvoj.

Krajši predzgodovinski sprehod nas pripelje v antično dobo, ko Istra pade pod Rim in doživi pomemben vzpon. Zanimiv je tudi položaj Istre po razpadu Rimskega imperija, ko pride pod Bizanc. Srednjeveška zgodovina Istre je polna zanimivosti in posebnosti. Najpomembnejšo vlogo so igrali Benečani, ki so pokrajino tako ali drugače obvladovali. Beneška oblast je trajala vse do konca 18. stoletja, ko jo je zrušil veliki prekrojalec evropskega zemljevida, Napoleon. Burno razdobje v začetku 19. stoletja je bilo enako tudi za Istro. Avstriji so po propadu Beneške republike l. 1799 zasedli Istro, vendar so jo Francozi že l. 1805 vključili v Italijansko kraljestvo. Med leti 1809 in 1813 pa je Istra sodila v Ilirske province. Francozi so v Istri uvedli Code civil, odpravili so mestne statute, izenačili pravice državljanov, omejili so moč cerkve, uvedli svoj davčni sistem. Vendar pa je Istra trpela tudi določeno škodo zaradi velikih zahtev Francozov zaradi stalnih vojaških akcij. Leta 1813 so se Avstriji vrnili v Istro in ostali njeni posestniki do propada cesarstva leta 1918. Kot organ samouprave je Istra leta 1861 dobila deželni zbor s sedežem v Poreču.

Darovec piše, da sta v 19. stoletju postala glavna gospodarska centra Istre Trst na severu in Pulj na jugu. Trst se je začel razvijati v industrijsko središče, Pulj pa je začel napredovati potem, ko je sredi stoletja postal glavna vojaška luka monarhije.

19. stoletje pa je prineslo tudi porast nacionalne zavesti in nacionalnega gibanja. Istra pa je bila torišče italijanskega, slovenskega in hrvaškega gibanja. Šele pred koncem avstroogrške monarhije se je pokazalo pravo razmerje med slovanskim in italijanskim prebivalstvom. Dokler so pač veljali različni cenzusi, so Italijani prevladovali. V tem času se je tudi izoblikovala nacionalna meja med Slovenci in Hrvati. Iz leta 1910 pa je najbolj verodostojen popis prebivalstva, ki je bil po drugi svetovni vojni merilo, medtem ko so italijanski popis iz l. 1921 in jugoslovansko anketo iz l. 1945 označevali kot tendenciozna.

Po prvi svetovni vojni je Istra delila usodo slovenskega Primorja in Dalmacije z otoki in bila za nagrado za sodelovanje v vojni na strani Antante dodeljena Italiji. Po drugi svetovni vojni pa je bila večina tega ozemlja dana Jugoslaviji. Iz tega časa pa je tudi tragično izseljevanje Italijanov iz Istre. Propad Jugoslavije je Istro razdelil med tri države. Trst z ozkim zaledjem je pod Italijo že od prej. Koprski predel, poseljen s Slovenci, je pripadel Sloveniji, največji del polotoka pa Hrvaški.

Knjiga Darka Darovca dokazuje, da je lahko tudi strokovno zahtevno branje zanimivo za nezagodovinarja, če mu ga le znamo pravilno približati.

Bojan Balkovec

Annales 1/91: Anali Koprškega primorja in bližnjih pokrajin – Annali del Litorale capodistriano e delle regioni vicine. Koper : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 1991. 289 strani.

Na pobudo Zgodovinskega društva za južno Primorsko in ob sodelovanju drugih regionalnih strokovnih društev (Geografsko društvo Primorje, Društvo arhitektov Obale) ter kulturnih ustanov na Koprskem (Pokrajinski arhiv Koper, Pokrajinski muzej Koper, Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Matična knjižnica Piran, Medobčinski zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran, Morska biološka postaja Piran) in sekcij republiških društev (Slovensko slavistično društvo, Slovensko sociološko društvo), je izšla (novembra 1991) prva številka novega domoznanskega zbornika za južno Primorsko – »Annales«. Namen pričujočega zapisa je vsebinsko prikazati prvo – rojstno številko ter seznaniti bralce, da je slovenski knjižni oziroma kulturni prostor bogatejši za novo strokovno publikacijo – domoznanski zbornik za južno Primorsko. Prvo številko »Analov Koprškega primorja in bližnjih pokrajin« zaokrožuje 41 prispevkov z različnih področij – geografije, arheologije, zgodovine, pomorske zgodovine, umetnostne zgodovine, šolstva, botanike in zoologije, zavarovalništva itn. – razvrščenih med članke in razprave (24) zapiske in gradiva (5), dela naših zavodov in društev (5), ocene in poročila (4), in memoriam (2) ter odmeve in aktualnosti (1). Uredniški odbor je v uvodni besedi najprej opredelil vsebinske naloge novega zbornika: »Vsebinsko bo zbornik posegal na razna raziskovalna področja tako humanističnih kot družboslovnih in naravoslovnih ved na območju občin Koper, Izola, Piran, Sežana, Postojna, Ilirska Bistrica, zajemal pa bo še tržaško pokrajino in bližnje dele hrvaške Istre.